

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Теорія і практика навчання

УДК 373.5.015.31.011.2:504.61:355.01

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14880182>

**Супервізія у формуванні професійної майстерності
педагогів-філологів**

Толочко Світлана Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання, Національна академія педагогічних наук України, вул. М. Берлінського, 9, м. Київ, 04060, тел.: (044) 455-53-38, e-mail: svitlana-tsv@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-9262-2311>

Кисла Ольга Миколаївна

викладач-методист, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський фаховий коледж», вул. Шевченка, 26, Ніжин, Чернігівська область, 16600, тел.: (04631) 7-51-34, e-mail: rbckfj@ukr.net

Прийнято: 01.02.2025 | Опубліковано: 12.02.2025

Анотація. Стаття присвячена теоретичному та практичному аналізу супервізії як ефективного інструмента у формуванні професійної майстерності вчителів української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти. Автором розглянуто сутність супервізії, її історичний розвиток, роль у педагогічному процесі та специфіку застосування в контексті професійної діяльності вчителів української мови і літератури. У роботі надано визначення основних аспектів супервізії, розглянуті її типи й моделі, а також методи її

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

інтеграції в систему професійного розвитку педагогів. Основна увага приділяється аналізу позитивних аспектів супервізії для вчителів, таких як розвиток професійних компетентностей, покращення педагогічної практики, підвищення мотивації до постійного самовдосконалення. Окремо зазначається важливість супервізії у розвитку методичних і комунікативних навичок, які є критичними для викладання української мови і літератури в умовах сучасної освіти. Визначено, що супервізія допомагає в розвитку індивідуальних педагогічних навичок, сприяє створенню ефективних колективів, де взаємна підтримка й обмін досвідом є важливими аспектами професійного росту. Стаття також містить рекомендації щодо організації супервізії в закладах загальної середньої освіти, зокрема для вчителів української мови і літератури. Розроблені пропозиції стосуються підтримки супервізії з боку адміністрації освітніх закладів, самостійного використання супервізійних елементів учителями через методи рефлексії та взаємонавчання. Указано на важливість співпраці педагогів у межах супервізії, що дозволяє вдосконалювати практики викладання та сприяє підвищенню якості освіти в школах. У результаті дослідження зроблено висновок про значущість супервізії як інструмента підвищення професійної майстерності вчителів української мови і літератури та окреслено перспективи подальших досліджень у цій сфері. Основними напрямками майбутніх наукових пошуків є вдосконалення моделей супервізії, урахування індивідуальних потреб педагогів та дослідження впливу цифрових інструментів на процес професійного розвитку вчителів.

Ключові слова: *учителі української мови і літератури, заклади загальної середньої освіти, фахова підготовка, професійний розвиток, професійна майстерність, супервізія.*

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**Supervision in the formation of professional skills of teachers
of teachers of philology**

Svitlana Tolochko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, chief researcher of the laboratory of extracurricular education Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine, 9 M. Berlinsky St., Kyiv, 04060, tel.: (044) 455-53-38, e-mail: svitlana-tsv@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-9262-2311>

Olga Kysla

Teacher-methodologist, Separate subdivision of the National University of Life Resources and Environmental Sciences of Ukraine "Nizhyn Professional College", 26 Shevchenko St., Nizhyn, Chernihiv region, 16600, tel.: (04631) 7-51-34, e-mail: rbckfj@ukr.net

***Abstract.** The article is devoted to the theoretical and practical analysis of supervision as an effective tool in the formation of professional skills of teachers of Ukrainian language and literature in general secondary education institutions. The author considers the essence of supervision, its historical development, role in the pedagogical process and specifics of its application in the context of professional activity of teachers of Ukrainian language and literature. The paper defines the main aspects of supervision, considers its types and models, as well as methods of its integration into the system of professional development of teachers. The main attention is paid to the analysis of the positive aspects of supervision for teachers, such as the development of professional competencies, improvement of pedagogical practice, and increased motivation for continuous self-improvement. The importance of supervision in the development of methodological and communication skills, which are critical for teaching Ukrainian language and literature in modern education, is emphasized. It is determined that supervision helps in the development of individual pedagogical skills,*

contributes to the creation of effective teams, where mutual support and exchange of experience are important aspects of professional growth. The article also contains recommendations on the organization of supervision in general secondary education institutions, in particular for teachers of Ukrainian language and literature. The developed proposals relate to the support of supervision by the administration of educational institutions, the independent use of supervisory elements by teachers through the methods of reflection and mutual learning. The importance of teachers' cooperation within the framework of supervision is emphasized, which allows improving teaching practices and contributes to improving the quality of education in schools. The study concluded that supervision is important as a tool for improving the professional skills of teachers of the Ukrainian language and literature and outlined prospects for further research in this area. The main areas for future research are improving supervision models, taking into account the individual needs of teachers, and studying the impact of digital tools on the process of teacher professional development.

Keywords: *teachers of the Ukrainian language and literature, general secondary education institutions, professional training, professional development, professional skills, supervision.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах трансформації освітнього простору України особливу увагу приділяють підвищенню професійної майстерності педагогічних працівників, зокрема вчителів української мови та літератури, які виконують ключову роль у формуванні національної ідентичності та духовних цінностей молоді. Одним із ефективних інструментів забезпечення професійного зростання педагогів є супервізія – форма професійної підтримки, яка сприяє вдосконаленню педагогічних компетентностей, рефлексії професійної діяльності та вирішенню складних педагогічних завдань.

Супервізія як механізм професійного розвитку є відносно новим підходом в українській педагогічній практиці, проте її значення поступово зростає завдяки здатності створювати умови для якісної взаємодії між вчителем і супервізором, спрямованої на аналіз та удосконалення освітнього процесу. Особливої актуальності супервізія набуває у сфері викладання української мови та літератури, оскільки саме ці предмети формують не лише мовленнєві та літературні компетентності учнів, але й культурну свідомість, патріотизм та естетичний світогляд.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження, присвячені супервізії та формуванню професійної майстерності вчителів української мови і літератури, охоплюють широкий спектр питань: від теоретико-методичних засад до практичних рекомендацій, що базуються на інноваційних підходах.

Так, О. Головіна [1] у своєму дослідженні акцентує увагу на педагогічному супроводі, який сприяє формуванню ключових життєвих компетентностей у мовній і літературній освіті. Авторка підкреслює важливість упровадження інтегрованих підходів, що дозволяють збагачувати освітній процес через творчі та комунікативні практики. В. Сидоренко [8] у дисертаційній роботі детально аналізує розвиток педагогічної майстерності вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти. Автор виділяє ключові аспекти вдосконалення педагогічних компетентностей, наголошуючи на значенні безперервної освіти для підтримки професійного зростання. Зі свого боку Н. Бугайова та О. Вікторіна [3] у навчально-методичному посібникові пропонують використання квестів і проєктів із застосуванням інтернету для підвищення ефективності уроків української мови та літератури. Ці підходи підсилюють залученість учнів та розвивають їхні критичне мислення і комунікативні навички. Дослідниця Л. Харітоненко [12] пропонує практичні рекомендації щодо формування кейсу професійної майстерності вчителів, що спрямовані на вдосконалення індивідуальних професійних навичок і створення умов для їхньої реалізації в педагогічній практиці. Окрім того, проаналізовано

інновації та традиції у викладанні української мови в освітніх установах, пропонуючи різноманітні моделі навчання, що враховують сучасні освітні тренди. Авторка підкреслює важливість балансу між традиційними методиками та інноваційними підходами для забезпечення якісного навчання [15].

Т. Короїд [4] досліджує проблеми управління розвитком творчого потенціалу педагогів в умовах неформальної освіти. Авторка зазначає, що неформальна освіта, включаючи супервізію, сприяє адаптації педагогів до сучасних викликів освітнього середовища, розвиваючи їхню креативність та здатність до рефлексії. Т. Олефіренко [7] акцентує увагу на проблемах професійної підготовки майбутніх учителів до розвитку кар'єри, аналізуючи дискурс педагогічної теорії. У дослідженні пропонується низка практичних заходів для підтримки кар'єрного зростання педагогів.

У наших попередніх дослідженнях здійснено спробу дослідити супервізію як важливий інструмент реформування загальної середньої освіти. Нами зацентовано увагу на необхідності розроблення ефективних моделей супервізії, які враховують сучасні вимоги до професійної діяльності педагогів [10, 11]. Окрім того, нами досліджено аспекти формування риторичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті, що є важливим компонентом професійної майстерності сучасного педагога [9].

Супервізію як технологія розвитку професіоналізму психологів, тренерів, коучів дослідили Л. Ніколаєв [5], М. Хараджи та А. Іщенко [13]; як елемент індивідуалізації дуального навчання Ю. Олексін та С. Якубовська [6, 14].

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що супервізія є потужним інструментом професійного розвитку педагогів, який інтегрує теоретичні й практичні аспекти вдосконалення професійної діяльності. Особливу увагу приділяють інноваційним методам навчання, таким як квести, проєкти та комунікативні технології, що сприяють підвищенню професійної майстерності

вчителів української мови і літератури. Усі ці підходи створюють передумови для адаптації педагогів до сучасних викликів освітнього середовища та впровадження реформ.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Здійснення ґрунтовних досліджень питань імплементації проєктної науково-дослідницької діяльності у формуванні компетентності здобувачів освіти засвідчує певну розробленість означеного. Зі свого боку це викликає увагу до питання перспектив упровадження проєктної діяльності в процесі формування екологічної компетентності сприяння сталому розвитку суспільства. З огляду на це в роботі розкриємо ще недостатньо вирішену проблему імплементації проєктної науково-дослідницької діяльності в освітній процес закладів загальної середньої освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цього дослідження є розгляд ролі супервізії у формуванні професійної майстерності вчителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти. До завдань статті відносимо аналіз основних принципів, підходів та функцій супервізії, її вплив на розвиток педагогічної рефлексії, удосконалення методик викладання та вирішення професійних викликів. Зазначені аспекти досліджуються в контексті сучасних вимог до освітнього процесу та професійного стандарту педагога. Формування професійної майстерності вчителів української мови та літератури через супервізію є важливим кроком до забезпечення високого рівня викладання, інтеграції сучасних методик в освітній процес та підвищення якості освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Супервізія в педагогіці розглядається як форма професійної підтримки та наставництва, що спрямована на розвиток компетентності вчителів шляхом рефлексії їхньої професійної діяльності. Основна сутність супервізії полягає у створенні безпечного середовища для обговорення складних ситуацій, пошуку рішень та підвищення ефективності освітнього процесу.

За нашим визначенням [7], супервізія є інтегрованою діяльністю, яка об'єднує елементи консультування, коучингу, менторства та педагогічного керівництва. Вона сприяє формуванню таких ключових компетентностей, як рефлексивність, адаптивність, комунікативність і здатність до постійного самовдосконалення.

Як відомо, супервізія виникла в межах соціальної роботи у ХХ столітті, але швидко поширилася в освітній сфері. У США супервізія впроваджувалася як частина системи наставництва для підвищення кваліфікації вчителів. У європейських країнах (Нідерланди, Німеччина, Велика Британія) супервізія набувала більшого акценту на рефлексії та колегіальному консультуванні. В Україні концепція супервізії почала активно розвиватися на початку ХХІ століття, особливо в контексті реформування загальної середньої освіти. Важливим кроком стало впровадження супервізії як компонента післядипломної освіти, спрямованої на вдосконалення професійної діяльності педагогів (В. Сидоренко [6]).

Учителі української мови і літератури мають специфічні завдання, що передбачають не лише передавання знань, а й розвиток мовної культури, формування національної ідентичності та виховання естетичного смаку. У цьому контексті супервізія допомагає педагогам аналізувати та вдосконалювати власну методичку викладання; вирішувати проблеми, пов'язані із забезпеченням інтеграції традиційних і сучасних підходів до навчання; розробляти та впроваджувати інноваційні форми роботи, такі як квести, проєкти й комунікативні практики (Н. Бугайова та О. Вікторіна [3]).

Супервізія також створює умови для розвитку педагогічної рефлексії, що дозволяє вчителям глибше усвідомлювати свою роль у формуванні мовної і літературної компетентності здобувачів освіти.

Існує кілька моделей супервізії, які застосовуються в освітній практиці [9]:

– *модель наставництва (mentorship)*, що базується на передачі досвіду старших колег молодшим педагогам;

- *колегіальна супервізія (peer supervision)*, яка передбачає обмін досвідом і спільне вирішення професійних завдань;
- *рефлексивна модель*, яка акцентує увагу на аналізі практичних кейсів і розробці індивідуальних рішень для конкретних ситуацій;
- *коучингова модель*, що спрямована на розвиток конкретних навичок і досягнення поставлених цілей через індивідуальну роботу із супервізором.

На нашу думку, найбільш ефективною є інтегрована модель супервізії, яка поєднує елементи наставництва, коучингу та рефлексії. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до вдосконалення професійної діяльності педагогів, враховуючи їхні індивідуальні потреби та професійні завдання [8].

Супервізія є важливим елементом розвитку професійної майстерності вчителів української мови і літератури. Вона не лише забезпечує професійну підтримку, а й сприяє вдосконаленню освітнього процесу через інтеграцію інноваційних підходів і розширення професійної рефлексії. Застосування сучасних моделей супервізії дозволяє враховувати специфіку педагогічної діяльності та сприяти підвищенню ефективності освітньої практики.

Ефективна організація супервізії в школах потребує чіткого планування, визначення ролей супервізора та учасників, а також розробки процедур взаємодії. Практика показує, що ключовими елементами є:

- 1. Визначення мети та завдань супервізії.** Це може включати вдосконалення методик викладання, розв'язання конфліктних ситуацій, аналіз уроків або впровадження нових підходів до навчання.
- 2. Формування групи супервізії.** Найчастіше це супервізор, вчитель-ментор, група колег та молодші педагоги.
- 3. Розроблення графіка й формату супервізійних зустрічей.** Це можуть бути індивідуальні або групові консультації, спостереження за уроками, воркшопи чи семінари.

Акцентуємо увагу на необхідності створення безпечного середовища, де учасники можуть вільно обговорювати проблеми без страху критики.

У практиці супервізії використовується широкий спектр методів і форм роботи. Конкретизуємо такі з них, як спостереження за здійсненням освітнього процесу, кейс-метод, супервізійні групи та рефлексивні сесії [8].

Спостереження за уроками. Супервізор спільно з учителем аналізує проведений урок, звертаючи увагу на сильні сторони та аспекти, які потребують вдосконалення.

Кейс-метод. Учителям пропонують реальні або змодельовані ситуації для аналізу й пошуку рішень. Наприклад, це може бути проблема мотивації учнів до вивчення української мови чи подолання мовних бар'єрів.

Супервізійні групи. Групи педагогів обговорюють практичні проблеми, обмінюються досвідом та розробляють спільні стратегії дій.

Рефлексивні сесії. Учителі аналізують власний досвід, оцінюють свою професійну діяльність та шукають шляхи вдосконалення. Н. Бугайова та О. Вікторіна [3] наголошують на ефективності використання проєктно-комунікативних методів у супервізії, що дозволяють розвивати як професійні, так і особистісні якості вчителів.

Супервізія для вчителів української мови і літератури має враховувати специфіку предмета, яка передбачає розвиток мовленнєвих компетентностей. Супервізор допомагає педагогам обирати методи, які сприяють активному використанню мови учнями, наприклад, інтерактивні вправи чи мовленнєві квести. Особливий акцент робиться на створенні міждисциплінарних зв'язків і використанні художньої літератури для формування ціннісних орієнтирів здобувачів освіти. Активізується впровадження інноваційних технологій. Це може включати створення електронних підручників, використання Інтернет-ресурсів чи онлайн-квестів для активізації навчальної діяльності. За словами Л. Харітоненко [11], супервізія може

допомогти педагогам розробити індивідуальні кейси, які спрямовані на розвиток творчого мислення учнів і підтримку їхньої мовної культури.

Процес супервізії часто пов'язаний із вирішенням таких проблем, як супротив змін. Деякі педагоги можуть скептично ставитися до впровадження нових методів чи ідей, зокрема цифрових інструментів. У таких випадках супервізор повинен виступати як мотиватор та фасилітатор. Окрім того, спостерігається недостатня рефлексія. Учителі можуть не усвідомлювати своїх професійних помилок, що потребує роботи над розвитком їхньої рефлексивної культури. Ці проблеми відбуваються на тлі перевантаження педагогів. Багато вчителів стикаються з високим рівнем професійного стресу, тому супервізія має включати підтримку психологічного благополуччя. За дослідженнями Т. Коройд [4], інтеграція психологічного супроводу в супервізійні процеси значно підвищує їхню ефективність.

Надзвичайно важливою в процесі здійснення супервізії є ефективність її оцінювання. Зазвичай практиками застосовуються на цьому етапі такі критерії:

- *професійне зростання педагогів.* Це може проявлятися у підвищенні якості уроків, використанні нових методик чи активізації учнів.
- *покращення рефлексивних навичок.* Учителі стають здатними аналізувати власну діяльність і розробляти стратегії для її вдосконалення.
- *задоволеність учасників.* Позитивний зворотний зв'язок від учителів та учнів свідчить про успішність супервізійного процесу.
- *інноваційність педагогічної діяльності.* Успішна супервізія сприяє впровадженню нових технологій та підходів до навчання.

Практична реалізація супервізії є невід'ємною складовою вдосконалення професійної майстерності вчителів української мови і літератури. Вона забезпечує педагогам можливість розвивати рефлексивні, комунікативні та методичні навички, долати професійні виклики та адаптуватися до сучасних освітніх тенденцій. Успішна

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

організація супервізії сприяє створенню інноваційного та мотивуючого освітнього середовища, що відповідає потребам сучасної школи.

Супервізія відіграє ключову роль у формуванні професійної майстерності вчителів української мови і літератури. Вона забезпечує методичну підтримку, виступає ефективним інструментом для підвищення якості навчального процесу. Одним із найважливіших аспектів супервізії є її вплив на вдосконалення комунікативної культури педагогів, що в сучасних умовах стає базовою компетенцією для успішної професійної діяльності. Завдяки супервізії вчителі здатні покращити свої навички взаємодії з учнями, батьками та колегами, що сприяє створенню сприятливого психологічного клімату в освітньому середовищі.

Супервізія також сприяє формуванню рефлексивних умінь учителів. У процесі супервізійних сесій педагоги аналізують свої сильні та слабкі сторони, усвідомлюють проблеми в організації уроків та шукають шляхи їх вирішення. Це дозволяє їм краще розуміти специфіку власної діяльності та вдосконалюватися як професіонали. Крім того, супервізія допомагає учителям визначати нові напрями для професійного зростання, зокрема опановувати сучасні технології викладання, які відповідають потребам учнів XXI століття.

Значний акцент у процесі супервізії робиться на розвиткові інноваційного потенціалу педагогів. Супервізори заохочують учителів до використання нових методик та технологій у викладанні української мови і літератури, наприклад, проєктних та інтерактивних методів навчання, цифрових інструментів, онлайн-ресурсів тощо. Це не лише сприяє зацікавленню учнів, а й дозволяє зробити уроки більш сучасними та ефективними. Водночас супервізія допомагає педагогам адаптувати інноваційні підходи до конкретного освітнього контексту, ураховуючи потреби учнів та специфіку програми закладу освіти.

Важливою складовою супервізії є робота над особистісним розвитком учителів. У цьому аспекті супервізія спрямована на подолання професійного

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

вигорання, формування емоційної стійкості та розвиток лідерських якостей. Зокрема, створення умов для професійного спілкування, участь у тренінгах та семінарах, організація групової підтримки – усе це допомагає педагогам почуватися впевнено та мотивовано в своїй роботі. Таким чином, супервізія сприяє не лише професійному, а й особистісному зростанню вчителів. Крім того, супервізія дає можливість оцінювати та вдосконалювати якість педагогічної діяльності. Аналіз результатів здобувачів освіти, обговорення освітніх досягнень та невдач дозволяють педагогам виявляти прогалини в освітньому процесі та вдосконалювати його організацію. У контексті викладання української мови і літератури це може включати розвиток мовленнєвих компетенцій учнів, формування їхньої любові до української літератури, а також залучення їх до активного мовного спілкування.

Таким чином, супервізія є комплексним процесом, який охоплює різні аспекти професійної діяльності вчителів української мови і літератури. Вона забезпечує педагогам можливість вдосконалювати свої професійні компетентності, освоювати інноваційні методики та підходи, розвивати рефлексивні й комунікативні навички, а також знаходити натхнення та мотивацію для подальшої роботи. Успішна реалізація супервізії сприяє створенню високоякісного освітнього середовища, яке відповідає вимогам сучасної школи та забезпечує всебічний розвиток здобувачів освіти.

Організація супервізії в закладах загальної середньої освіти потребує системного підходу, що охоплює впровадження регулярних супервізійних сесій, залучення кваліфікованих супервізорів, забезпечення доступу до необхідних ресурсів та навчально-методичних матеріалів. Особливу увагу слід приділити розробленню програм супервізії, орієнтованих на розвиток професійних компетенцій учителів української мови і літератури, зокрема методичних та комунікативних навичок. Адміністрація закладів освіти відіграє ключову роль у підтримці супервізійних процесів через організацію семінарів і тренінгів, які мотивують педагогів до участі в супервізії. Важливим є також впровадження

механізмів моніторингу ефективності супервізії, що дозволить коригувати її моделі відповідно до потреб учителів і підвищувати якість освітнього процесу.

Представимо рекомендації для закладів загальної середньої освіти та адміністрації освітніх закладів щодо організації супервізії в таблиці 1.

Таблиця 1

**Рекомендації для закладів загальної середньої освіти та адміністрації
закладів освіти щодо організації супервізії**

<i>Аспект впровадження</i>	<i>Рекомендації</i>	<i>Очікуваний результат</i>
<i>Організація супервізії</i>	Упровадити регулярні супервізійні сесії з досвідченими педагогами й методистами.	Підвищення якості навчання, формування позитивного освітнього середовища.
<i>Підбір супервізорів</i>	Залучити фахівців із відповідною кваліфікацією (методисти, тренери, психологи).	Забезпечення компетентної підтримки педагогів у розвитку їхньої професійної майстерності.
<i>Ресурсне забезпечення</i>	Надати доступ до навчально-методичних матеріалів, цифрових інструментів і платформ для супервізії.	Створення умов для ефективного проведення супервізійних заходів.
<i>Розробка програм супервізії</i>	Розробити програми супервізії, орієнтовані на розвиток конкретних компетенцій учителів української мови і літератури.	Інтеграція супервізії у професійний розвиток учителів із фокусом на мовну та літературну освіту.
<i>Роль адміністрації</i>	Організувати регулярні семінари та тренінги для педагогів з питань супервізії.	Підвищення мотивації вчителів до участі в супервізійних сесіях і зростання їхньої професійної майстерності.
<i>Зворотний зв'язок</i>	Упровадити систематичний моніторинг ефективності супервізії через анкетування, інтерв'ю та аналіз досягнень педагогів і учнів.	Підвищення якості впроваджуваних супервізійних моделей.

Самостійне використання супервізії вчителями української мови і літератури є важливим елементом їхнього професійного розвитку та формування фахової майстерності, що передбачає регулярний самоаналіз діяльності, активне використання сучасних технологій та участь у самоосвітніх заходах, таких як

вебінари, онлайн-курси й конференції. Партнерська співпраця з колегами через педагогічні майстерні та обмін досвідом сприяє створенню середовища для взаємного навчання. Важливим є також впровадження інноваційних методик викладання, зокрема проєктно-комунікативних та ігрових технологій, які сприяють зацікавленості учнів і підвищенню якості уроків. Удосконалення моделей супервізії, таких як індивідуальна, групова чи змішана, дозволяє адаптувати цей процес до специфіки предмета та потреб учителів. Додатково, активний обмін напрацюваннями на міжшкільних семінарах та мережевих платформах педагогів допомагає поширювати успішний досвід, а звернення до адміністрації з пропозиціями щодо ресурсної підтримки сприяє ефективному впровадженню супервізії в освітній процес.

Таблиця 2

**Рекомендації для вчителів української мови і літератури щодо
самостійного використання супервізії та можливості вдосконалення
моделей супервізії**

<i>Аспект</i>	<i>Рекомендації</i>	<i>Очікуваний результат</i>
<i>Самоаналіз діяльності</i>	Проводити рефлексію після кожного уроку: оцінювати власні сильні і слабкі сторони, аналізувати реакції учнів.	Підвищення самоусвідомлення та вдосконалення професійної діяльності.
<i>Використання технологій</i>	Використовувати онлайн-платформи (наприклад, Zoom, Google Classroom) для дистанційної супервізії та обміну досвідом.	Розширення можливостей для супервізії та підвищення її доступності.
<i>Самоосвіта</i>	Участь у вебінарах, онлайн-курсах і конференціях з питань супервізії та професійного розвитку.	Освоєння нових підходів до викладання та збагачення професійного досвіду.
<i>Партнерська співпраця</i>	Організовувати співпрацю з колегами через педагогічні майстерні, спільні обговорення й аналіз педагогічних кейсів.	Створення середовища для взаємного навчання й обміну професійним досвідом.
<i>Розвиток інноваційних методик</i>	Адаптувати та застосовувати сучасні методики викладання, наприклад, проєктно-комунікативні чи ігрові технології.	Підвищення зацікавленості учнів та покращення якості навчальних занять.
<i>Моделі супервізії</i>	Вивчати й удосконалювати моделі супервізії, такі як індивідуальна, групова або змішана, відповідно до специфіки предмета.	Забезпечення оптимальної адаптації супервізії до потреб учителів і здобувачів освіти.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

<i>Обмін досвідом</i>	Брати участь у міжшкільних семінарах або створювати мережі педагогів для регулярного обміну напрацюваннями.	Поширення успішного досвіду та впровадження ефективних освітніх підходів.
<i>Пошук підтримки</i>	Звертатися до адміністрації з пропозиціями щодо організації супервізійних заходів або додаткових ресурсів.	Залучення адміністративної підтримки та розширення можливостей для фахового розвитку.

Висновки і подальші перспективи в цьому напрямі. У результаті проведеного дослідження було зроблено низку важливих висновків, що підтверджують значущість супервізії як інструмента підвищення професійної майстерності вчителів української мови і літератури. Супервізія, інтегрована в освітній процес, сприяє розвитку методичних, комунікативних та організаційних компетентностей педагогів, стимулює їх до рефлексії професійної діяльності, удосконалення власних педагогічних підходів та підвищення якості навчання. Упровадження супервізійних практик, адаптованих до специфіки закладів загальної середньої освіти, дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до вчителів, що сприяє вирішенню актуальних педагогічних проблем та оптимізації освітнього процесу. Серед головних висновків варто зазначити, що ефективність супервізії безпосередньо залежить від її систематичності, залучення кваліфікованих супервізорів та підтримки адміністрацією закладів освіти. Також важливо враховувати специфіку професійної діяльності вчителів української мови і літератури, яка передбачає формування, окрім предметних знань, ще й культурної та мовної компетентності здобувачів освіти. Самостійне використання супервізійних елементів педагогами через самоаналіз і взаємонавчання значно підвищує їхню професійну майстерність, зокрема в аспекті використання інноваційних методів викладання.

Перспективи подальших досліджень у цій галузі полягають у вдосконаленні моделей супервізії з урахуванням індивідуальних потреб учителів, аналізі впливу цифрових інструментів на супервізійний процес, а також у розробленні методик

підвищення мотивації педагогів до участі в супервізійних програмах. Особливу увагу варто приділити вивченню можливостей використання супервізії в умовах дистанційного навчання, що відкриває нові горизонти для професійного розвитку вчителів і забезпечення якісної освіти в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Головіна О. М. Педагогічний супровід формування ключових життєвих компетентностей у змісті мовної та літературної освіти. *Педагогічна скарбниця Донеччини*. 2004. № 2. С. 30–32.
2. Дуплійчук О. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2015. 20 с.
3. Квести і проекти з використанням Інтернету на уроках української мови і літератури : навч.-метод. посіб. для вчителів української мови і літератури] / Бугайова Н.А., Вікторіна О.М. Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. 64 с.
4. Короїд Т. В. Проблеми управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти в науковій літературі. *Вісник післядипломної освіти*. Вип. 19(48). Серія «Педагогічні науки». 2022. С. 44–65. DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-44-65](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-44-65)
5. Ніколаєв Л. Супервізія як технологія розвитку професіоналізму психологів, тренерів, коучів: порівняльний аналіз. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2023. № 52. С. 42–47.
6. Олексін Ю. П., Якубовська С. С. Педагогічна супервізія як елемент індивідуалізації дуального навчання. *Молодий вчений*. 2018. № 4.1 (56.1). С. 102–104.

7. Олефіренко Т. О. Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до розвитку кар'єри в дискурсі педагогічної теорії. Імідж сучасного педагога. 2021. № 4(199). С. 14–19.
8. Сидоренко В.В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 45 с.
9. Толочко С. В. Формування риторичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* 2020. Випуск 8 (164). С 51–59. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3905541#.XxlWdYvA-mc.gmail>
10. Толочко С. В. Теоретико-методичні засади супервізії в контексті реформування загальної середньої освіти. *Наукові інновації та передові технології.* 2024. № 3 (31). С. 1235–1247. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-1235-1247](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-1235-1247)
11. Толочко С. В. Сучасні моделі педагогічної професії в системі післядипломної освіти для сталого розвитку : навч.-метод. посібн. Київ; Ніжин, 2019. 312 с.
12. Харітоненко Л. А. Практика формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Інноваційна педагогіка.* 2023. Вип. 61. Т. 2. С. 30–35.
13. Хараджи М. В., Іващенко А. І. Супервізія як метод професійного зростання психолога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія.* 2022. № (1). С. 23–26.
14. Якубовська С.С. Особливості супервізорської діяльності викладача вищого технічного навчального закладу. *Наукові записки РДГУ.* 2017. Вип. 16 (59). С. 87–90.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

15. Kharitonenko L. Innovations and traditions in Ukrainian language teaching at the educational establishments of Ukraine: cases, models of the future. *Futurity Education*. 2022. № 2(1). P. 68–85. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.03.7>